پژوهشگاه
فضای مجازی

گزارش کوتاه سیاستی - ۲۶

زیست‌مجازیِ کودکان و نوجوانان در ایران

براساس پیمایش ملی زیست مجازی کودکان و نوجوانان- مرداد ۱۴۰۵

پژوهشگاه فضای مجازی
آبان ۱۴۰۵

مقدمه گزارش

مرکز ملی فضای مجازی در سال ۱۴۰۴ مجموعه‌ای از پیمایش‌ها با عنوان «زیست مجازی ایرانیان» طراحی و پیاده کرد که به پیش‌تر استحضار شما رسیده است. در جدیدترین نظرسنجی از این سلسله پیمایش‌ها، در مرداد ۱۴۰۵ گزارشی از دسترسی و استفادهٔ کودکان و نوجوانان از اینترنت تهیه شده است. گزارش کوتاه حاضر خلاصه‌ای از داده‌های به‌دست‌آمده از این پیمایش است.

۱ استفاده از دستگاه هوشمند از ۳ سالگی آغاز می‌شود!

نیمی از کودکان زیر پنج سال از موبایل، تبلت یا لپ‌تاپ استفاده می‌کنند. در این سن، ۴۲٫۳ درصد از دستگاه والدین یا اطرافیانشان و ۸٫۸ درصد از دستگاه شخصی خود استفاده می‌کنند. در کودکانی که در این سن از موبایل استفاده می‌کنند، میانگین سن استفاده از دستگاه دیگران ۳ سال و میانگین استفاده از دستگاه شخصی ۴٫۳ سال است.

۲ کودکان زیر پنج سال روزانه به‌طور متوسط ۱٫۱ ساعت از دستگاه هوشمند استفاده می‌کنند

در میان کودکان زیر پنج سالی که کاربر دستگاه هوشمند هستند، حدود ۳۲ درصد روزانه بیش از ۳ ساعت، حدود ۲۹ درصد ۱ تا ۳ ساعت، ۲۸ درصد نیم ساعت تا ۱ ساعت و حدود ۱۰ درصد هم زیر نیم ساعت از دستگاه دیجیتال استفاده می‌کنند.

۳ حدود یک چهارم کودکان زیر پنج سال از اینترنت استفاده می‌کنند!

در مجموع ۲۳ درصد کودکانی که با موبایل و کامپیوتر کار می‌کنند، به اینترنت نیز وصل می‌شوند. این رقم نشان می‌دهد مواجهه با محتوای آنلاین برای بخشی از کودکان، پیش از ورود به مدرسه آغاز می‌شود، هرچند استفاده از دستگاه هوشمند الزاماً به معنای اتصال همیشگی به اینترنت نیست و میزان و کاربرد آن محدود است.

۴ دسترسی به موبایل و کامپیوتر ۶ تا ۱۵ سالگی فراگیر می‌شود

۸۸٫۲ درصد کودکان و نوجوانان این گروه سنی از دستگاه هوشمند استفاده می‌کنند البته فقط یک‌سوم کودکان در این سن دستگاه شخصی خود را دارند؛ بیش از نیمی از دستگاه والدین یا اطرافیان استفاده می‌کنند. بنابراین، دسترسی به دستگاه به معنای مالکیت شخصی موبایل یا کامپیوتر نیست.

۵ استفاده روزانه از دستگاه هوشمند در گروه ۶ تا ۱۵ سال به‌طور میانگین ۱٫۷ ساعت است

در میان افرادی که در این سن به موبایل و کامپیوتر دسترسی دارند، ۱۷ درصد بیش از ۳ ساعت، ۳۰ درصد حدوداً ۱ تا ۳ ساعت، ۳۷ درصد نیم ساعت تا ۱ ساعت و ۱۵ درصد نیز زیر نیم ساعت در روز از دستگاه استفاده می‌کنند.

۶ سن متوسط مالکیت دستگاه هوشمندِ شخصی حدود ۱۰ سال است

در میان کودکانی که دستگاه شخصی دارند، میانگین سنِ دریافت آن، ۹٫۸ سال گزارش شده است. ۳۲ درصد در ۲ تا ۴ سالگی، ۳۶ درصد در ۵ تا ۸ سالگی، ۲۷ درصد در ۹ تا ۱۱ سالگی و ۴ درصد نیز در ۱۲ تا ۱۵ سالگی صاحب دستگاه شده‌اند.

۷ بازی مهم‌ترین فعالیت کودکان و نوجوانان با دستگاه هوشمند است

۴۲ درصد کاربران ۶ تا ۱۵ ساله، بازی را فعالیت اصلی خود معرفی کرده‌اند. سپس ۳۶٫۷ درصد مطالعه تحصیلی و آموزشی و ۱۸ درصد هم تماشای محتوای سرگرم‌کننده را کار اصلی خود با موبایل و کامپیوتر شمرده‌اند. بنابراین، دستگاه هوشمند در کنار نقش آموزشی، ابزار مهمی برای بازی و سرگرمی نیز هست.

۸ اغلب کودکان و نوجوانان ۶ تا ۱۵ سال (۷۵ درصد) از اینترنت استفاده می‌کنند

۲۹ درصد هنگام استفاده از دستگاه هوشمند همیشه به اینترنت متصل‌اند. ۵۶ درصد گاهی از اینترنت استفاده می‌کنند. ۱۵ درصد نیز از اینترنت استفاده نمی‌کنند. این آمار نشان می‌دهد استفاده از اینترنت در این گروه سنی گسترده است، اما میزان و استمرار اتصال یکسان نیست.

۹ حدود یک‌سوم نوجوانان از فیلترشکن استفاده می‌کنند

مطابق گزارش والدین، حدود ۳۱ درصد کودکان و نوجوانان ۶ تا ۱۵ سال کاربر فیلترشکن هستند. در میان کاربران اینترنت در این بازه سنی، ۲۳ درصد با اجازه والدین و ۷٫۹ درصد بدون اجازه آنان از فیلترشکن استفاده می‌کنند. ۶۷٫۴ درصد نیز استفاده از فیلترشکن را گزارش نکرده‌اند. میانگین سن استفاده بدون اجازه والدین نیز ۱۳ سال است.

۱۰ سامانه شاد بستر اصلی تبادل محتوای آموزشی است

۶۰ درصد محتوای آموزشی، کلاس‌های برخط، فایل‌های درسی و تکالیف از طریق شاد مبادله می‌شود. پیام‌رسان‌های داخلی با ۲۶٫۷ درصد در جایگاه دوم قرار دارند. سهم پیام رسان‌های خارجی و سایت اختصاصی مدارس، هرکدام ۳٫۲ درصد است. در میان کودکانی که از شاد برای تبادل محتوای آموزشی یا کلاس برخط استفاده می‌کنند، ۸۵ درصد والدین از رضایت فرزند خود از این بستر آموزشی خبر داده‌اند.

۱۱ محتوای آموزشی و سرگرمی، محور اصلی انتشار مطالب توسط کودکان است

در میان کودکان و نوجوانان کاربر اینترنت، ۴۱٫۶ درصد عمدتاً محتوای آموزشی یا درسی و ۳۹٫۸ درصد محتوای سرگرمی، بازی و طنز منتشر یا بازنشر می‌کنند. ۱۴٫۳ درصد نیز محتوایی منتشر یا بازنشر نمی‌کنند. سهم موضوعات دینی و مذهبی ۱٫۶ درصد و موضوعات سیاسی و اجتماعی ۰٫۶ درصد است.

۱۲ حدود دو سوم والدین از میزان و نحوهٔ استفاده فرزندشان از فضای مجازی رضایت دارند

در کلِ والدین دارای فرزند ۶ تا ۱۵ سال حاضر در این پیمایش، ۶۷ درصد رضایت خود را اعلام کرده‌اند. ۲۸ درصد نیز ناراضی بوده‌اند. والدین راضی عمدتا استفاده آموزشی و یادگیری را مغتنم دانسته‌اند و استفاده تحت نظارت آنها انجام شده است. والدین ناراضی نیز یا از محتوای نامناسب نگران بوده‌اند یا به عقب‌افتادن از تحصیل و نگرانی از سلامت جسمانی اشاره کرده‌اند.

۱۳ والدین عمدتا از مواجهه فرزندشان با محتوای نامناسب نگران بوده‌اند

۹۰ درصد والدین تا حدی نگران این موضوع هستند. بیش از نیمی از آن‌ها، خود خانواده را مسئول اصلی محافظت از دسترسی فرزندان به محتوای نامناسب می‌دانند. ۱۸ درصد نیز دولت و مقامات قضایی و ۱۵ درصد نیز مدیران پیام‌رسان‌ها و پلتفرم‌ها را مسئول مراقبت از این امر دانسته‌اند.

۱۴ تعیین محدودیت زمانی رایج‌تر از استفاده از ابزارهای نظارتی است

۲۵ درصد والدین برای استفاده فرزندشان زمان دقیق و ثابت تعیین می‌کنند و ۴۱ درصد نیز از قواعد زمانی منعطف استفاده می‌کنند (مجموعا ۶۶ درصد). اما در مقابل، ۳۴ درصد گفته‌اند محدودیت زمانی مشخصی ندارند. همچنین فقط حدود ۸ درصد از والدین از نرم افزارهای مخصوص نظارت بر فعالیت فرزندان (PARENTAL CONTROL) استفاده می‌کنند و ۹۱ درصد چنین ابزارهایی به کار نمی‌برند یا اساسا نمی‌شناسند.

۱۵ قاعده‌گذاری زمانی لزوماً به کاهش استفاده از دستگاه منجر نمی‌شود

جالب این است که تفاوت رفتاری چشمگیری در میزان استفاده میان فرزندانی که والدینشان برای استفاده آنان محدودیت زمانی تعیین می‌کنند و سایر کودکان و نوجوانان گزارش نشده است. شاید بتوان گفت تعیین قاعده برای فرزند، بدون توجه به نحوهٔ اجرا و نظارت و نیز بی‌توجهی به الگوی رفتاری خود والدین، الزاماً رفتار مصرفی فرزند را تغییر نمی‌دهد.

۱۶ وابستگی والدین به اینترنت بر اثربخشی نظارت آنان اثر می‌گذارد!

گزارش نشان می‌دهد هرچه میزان استفاده و وابستگی والدین به اینترنت بیشتر باشد، اثرگذاری نظارت آنان کاهش می‌یابد و فرزندان نیز قواعد زمانی تعیین‌شده را کمتر رعایت می‌کنند. همچنین والدین دارای تحصیلات دانشگاهی، بیشتر از سایر والدین از ابزارهای نظارتی استفاده می‌کنند که نشان می‌دهد نهادهای ترویج دانش، باید سواد عمومی دیجیتال و ابزارهای نظارت والدین را معرفی و ترویج کنند.

۱۷ شکل‌گیری الگوی زیست مجازی در حدود ۱۰ تا ۱۲ سالگی و کاهش نظارت پس از ۱۳ سالگی

بر اساس تحلیل گزارش، رفتارهای عمومی استفاده از فضای مجازی در بازه ۱۰ تا ۱۲ سالگی شکل می‌گیرد و پس از آن تغییر چشمگیری ندارد. همچنین استفاده پنهانی از فیلترشکن و کاهش نظارت والدین در بازه ۱۳ تا ۱۵ سالگی آشکارتر می‌شود. برای نمونه، سهم استفاده بیش از سه ساعت از دستگاه در گروه ۱۳ تا ۱۵ سال ۲۱ درصد است ولی در گروه پنج تا ۹ سال ۸٫۷ درصد است.

دیگر گزارش‌ها

پژوهشگاه فضای مجازی
خرداد ۱۴۰۵

پژوهشگاه فضای مجازی
خرداد ۱۴۰۵

WWW
THECSRI
.IR

«گزارش کوتاه سیاستی» نام دسته‌ای از پژوهش‌های فشرده و مسئله‌محور «پژوهشگاه فضای مجازی» است که با هدف به‌روزرسانی سریع دانش سیاستی مخاطبان طراحی شده است. این گزارش‌ها با خلاصه‌سازی پژوهش‌های تفصیلی، دسترسی سیاست‌گذاران، تصمیم‌گیران و مدیران را به توصیه های سیاستی تسهیل می‌کنند.

پژوهشگاه
فضای مجازی